

Inga Persson-Tanimura:

Studier kring arbetsmarknad och information

Inga Persson-Tanimura behandlar i sin avhandling *Studier kring arbetsmarknad och information*. (Lund Economic Studies nr 19. Liber, Lund 1980, 284 sid) olika effekter på arbetsmarknadsbeteendet av att man explicit tar hänsyn till att marknadstransaktioner är förenade med informations- och transaktionskostnader. Man kan säga att denna huvudlinje inom den sk nya arbetsmarknadsteorin inleddes i slutet av 1950-talet och i början av 1960-talet genom några artiklar av nobelpristagaren Kenneth Arrow och George Stigler. Om man kortfattat vill karakterisera den forskningslinje som Arrow och Stigler gett upphov till genom att ange några av de frågeställningar som den försöker behandla, kan man räkna upp följande: Hur betar sig ett ekonomiskt subjekt, som på grund av bristande samordning med andra subjekts planer inte har någon fullständig överblick över sina bytesmöjligheter? Vad händer, om det på en marknad inte råder något enhetligt pris på en homogen produkt, utan subjekten, genom att satsa tid och pengar, kan söka upp allt bättre erbjudanden? Hur påverkas subjekten av att förväntningarna om den "miljö" mot vilken sökandet riktas är felaktiga?

När det gäller arbetsmarknaden har det ur denna teorigrän utvecklats analytiska härledningarna av den sk "Phillipskurvan", dvs utbytesförhållandet mellan arbetslöshet och inflation, och nya begrepp som den "naturliga arbetslösheten" har uppkommit. En viktig slutsats av detta arbete är att Phillipskurvan endast skulle vara av kortsiktig natur; på lång sikt kan man inte undvika den naturliga arbetslösheten, vilken inflationstakt man än väljer.

Ett annat karaktäristiskt drag hos denna forskningslinje är att all arbetslöshet i princip är av frivillig natur. En tillfällig högre eller lägre arbetslöshet än den naturliga arbetslösheten kan förklaras med att subjektens arbetssökande blir mera

utdraget eller förkortat till följd av felaktiga förväntningar.

En annan forskningslinje har uppstått ur försöken att tolka vad Keynes egentligen avsåg, när han skrev sin *General Theory* i mitten på 1930-talet. Enligt detta synsätt är en av huvudpoängerna hos Keynes att kvantitetsanpassningar är snabbare än prisanpassningar och ett mycket radikalt sätt att modellera en ekonomis kortsiktiga beteende under denna förutsättning är att anta att alla priser kortsiktigt är låsta.

Ett sätt att förklara varför priserna skulle vara trögrörliga på kort sikt tillhandahålls av den under 1970-talet utvecklade kontraktsteorin. Dess grundläggande resultat är följande; givet att arbetstagarna har sk riskaversion, dvs föredrar en relativt konstant och säker genomsnittslön framför en något högre men osäker genomsnittslön, medan företagen är riskneutrala, kan man visa att varje "flexlönekontrakt" över konjunkturcykeln, som kan innebära full sysselsättning eller arbetslöshet, domineras av ett "fixlönekontrakt" som ger identiskt samma sysselsättningsutveckling. Att fixlönekontraktet dominerar flexlönekontraktet innebär att det föredras av både arbetstagare och arbetsgivare. Konstanta reallöner förklaras således inom denna teorivariant av förekomsten av mer eller mindre explicita kontrakt mellan arbetstagare och arbetsgivare.

Man kan säga att kontraktsteorin är en möjlig valhandlingsteoretisk grund för den moderna tolkningen av Keynes som beskrivits ovan, på samma sätt som den sk söketeorin kan sägas ligga till grund för teorin för den naturliga arbetslösheten. En huvudproblematik i Persson-Tanimuras avhandling är att jämföra hur pass väl dessa valhandlingsteorier överensstämmer med arbetsmarknadsbeteendet på den svenska arbetsmarknaden.

De första två kapitlen av avhandlingen innehåller en översikt av teoriutveck-

lingen, där de senaste 20 åren ägnas speciellt intresse. Persson-Tanimura väljer att huvudsakligen verbalt återge huvudinnehållet i de teorier som behandlas. Hennes genomgång av sökteori och kontraktsteori är läsvärd och i vissa avseenden förtjänstfull, men eftersom hon i det avslutande kapitlet (kapitel 4) försöker ställa de utsagor om verkligheten som följer ur respektive teori mot empiriska data skulle det enligt min mening inte ha skadat om hon gått lite mera strikt tillväga. Det som brukar ges beteckningen sökteori är ingen enhetlig teori utan innehåller ett flertal varianter och detsamma gäller i någon mån för kontraktsteori.

Båda teorierna är av partiell natur; sökteori är to m utomordentligt partiell genom att man i de flesta varianter endast behandlar arbetstagarnas beteende, men de har båda utnyttjats tillsammans med viss överbyggnad för utsagor om makroekonomiska samband. Persson-Tanimura för i det andra kapitlet ett intressant resonemang kring implikationen av kontraktsteori för sambandet mellan inflation och arbetslöshet på kort och lång sikt. Lite tillspetsat går det ut på att man kortsiktigt kan sänka arbetslösheten relativt kraftigt i en kontraktteoretisk värld med efterfrågestimulerande politik utan att märkbart stegra inflationstakten. Orsaken härtill är den ovan nämnda kortsiktiga prisstelheten, som följer ur kontraktsteori. På lång sikt ändras kontraktstrukturen, inflationstakten stiger och arbetslösheten återgår mot den "naturliga" nivån. Vill man sänka inflations-takten å andra sidan kommer detta att ta mycket lång tid och kräva en relativt kraftig, åtminstone tillfällig, höjning av arbetslösheten.

Resonemanget är intressant men inte helt övertygande. Jag vill här bara peka på att kontraktsteoris konstanta löner avser reallönerna, medan inflationstakten mäts i nominella termer. Således skulle man snarare förvänta att öknings-takten av nominallönerna snabbt anpassades till ökningar av den allmänna pris-nivån, än en trögrörlighet hos desamma.

Jämförelsen i det fjärde kapitlet mellan

de två teorierna, som grundval för en förklaring av arbetsmarknadsbeteendet i Sverige, utfaller till kontraktsteoris för-mån, bl a därför att denna kan förklara permitteringar och att de skillnader i arbetslöshet och arbetslöshets-tider, som finns mellan olika demografiska grupper i Sverige, inte utan vidare låter sig förklaras i termer av olika höga sökkost-nader eller skillnader i förväntad avkastning av arbetssökande.

Jag skall inte gå närmare in på den tekniska sidan av testproblemet, utan i stället peka på att kontraktsteori och sökteori kan uppfattas som teorifrag-ment, som kan användas för att förklara olika företeelser i den ekonomiska verk-ligheten. De båda teoriernas utsagor om verkligheten står alltså inte nödvändigt-vis i strid med varandra.

Det tredje kapitlet, som är relativt fristående från de övriga kapitlen, innehåller en diskussion av den svenska arbets-förmedlingens roll som informationsför-medlare på den svenska arbetsmarkna-den. Förutom att man får intressant in-formation om storleken på olika flöden och bestånd på den svenska arbetsmark-naden innehåller kapitlet också ett försök att på sökteoretisk grund diskutera den samhällsekonomiskt optimala om-fattningen av arbetsmarknadsinfor-mation och specifikt den arbetsmarknadsin-formation som produceras av arbetsfor-medlingen. Jag skulle tro att behandling-en av den senare problematiken, med sökteori som en teoretisk bas, är rela-tivt unik inte minst därför att den ut-fördes före 1974. Icke desto mindre efterlyser jag en uppdatering av de em-piriska data som presenteras och analyse-ras. Det har skett många ändringar av de institutionella förhållandena på svensk arbetsmarknad, och det vore ur många aspekter intressant att få veta hur dessa institutionella förändringar påverkat t ex antalet ombytessökande på arbetsmark-naden. Ett av de argument som har fram-förts mot de sk Aman-lagarna är att de låser arbetstagarna till ett specifikt fore-tag via t ex turordningsregler. En indika-tion på de eventuella valfärdsförluster det är fråga om kunde man få genom att

jämföra antalet ombytessökande före och efter Åman-lagarnas införande.

De slutsater om hur mycket resurser som bör allokeras till arbetsförmedlingen och hur dessa bör fördelas på olika aktiviteter inom arbetsförmedlingen är lite försiktiga. I stor utsträckning beror detta naturligtvis på att sökteorin inte är utvecklade i tillräcklig utsträckning för att möjliggöra precisa samhällsekonomiska kalkyler, och frågan är om man inte kommit lika långt med ett mera traditionellt angreppssätt.

Sammanfattningsvis är detta en avhandling som tyder på stor beläsenhet och stora kunskaper om svensk arbetsmarknad. Den innehåller därutöver intressant statistisk information och några hypoteser kring utbytesförhållandet mellan inflation och arbetslöshet i en kontraktteoretisk värld, som stimulerar tankeverksamheten. Min huvudkritik avser stringensen i framställningen av det teoretiska materialet. Avhandlingen hade kanske tjänat på ett på vissa punkter mera formellt framställningssätt.

Karl Gustaf Löfgren